

Kvint Horacije Flak, *Izvoru Banduziji*

(Hor. *carm.* III, 13)

Preveo: Domagoj Grečl

O fons Bandusiae splendidior vitro dulci digne mero non sine floribus, cras donaberis haedo, cui frons turgida cornibus	O bandùzijski ti izvore prozirni, slatka dostojan baš vina i cvijeća, sutra bit će ti jarić kom probijaju rošćići
primis et venerem et proelia destinat. 5 Frustra: nam gelidos inficiet tibi rubro sanguine rivos lascivi suboles gregis.	prvi, ljubav i boj njemu namjenjujuć. 5 Zalud: ledeni tok on će obojit tvoj svojom crvenom krvi, stada nestašna odvjetak.
Te flagrantis atrox hora Caniculae nescit tangere, tu frigus amabile 10 fessis vomere tauris praebes et pecori vago.	Tebe žestoki sat nikad ne dodirne pasjih dana, i ti ugodan pružaš hlad 10 maloj skitničkoj stoci, biku trūdnu od pluzenja.
Fies nobilium tu quoque fontium, me dicente cavis impositam ilicem saxis, unde loquaces 15 lymphae desiliunt tuae.	Tebe brojit će još ù slāvne izvore, jer ja pròslavljam sad cer na izdúbenōj 15 stijeni, odakle skaću vode tvoje žubòrljive.

Komentar

To je jedna od najljepših Horacijevih oda. U njoj je dan čisti lirski ugođaj. Ovdje bih se osvrnuo na naš odnos prema poeziji. Ako poeziji pristupamo samo s današnjega stajališta, samo na osnovi neposrednoga doživljaja, ostat ćemo uskraćeni za dublje shvaćanje pjesme. Moramo, stoga, učiniti mali napor i nastojati ući u pjesnikovo doba kako bismo shvatili sve pjesničke slike i poredbe. Naime, ako pjesmi pristupamo sa stajališta rimskoga čitatelja iz doba cara Augusta, kada je pjesma nastala, tada te pjesničke slike i poredbe dobivaju čvrstu unutrašnju vezu koja se temelji na ondašnjem pogledu na svijet.

Rimljani su bili vrlo pobožni. Zamišljali su svoje bogove kao sile koje njima vladaju i s kojima mogu biti u prijateljskim odnosima. Prema bogovima i božanstvima odnosili su se s puno poštovanja i nastojali su ih udobrovoljiti molitvama i žrtvama.

Metar: Četvrta asklepijadska strofa.

Svaka je strofa sastavljena od više elemenata, raspoređenih po drevnom principu: zapjev, pripjev, otpjev. Ako naglašen slog označimo znakom — , nenaglašen slog znakom ˘ , a znakom ≡ slog koji može biti ili naglašen ili nenaglašen, onda, shematski prikazana, struktura prijevodne četvrte asklepijadske strofe izgleda ovako:

zapjev $\text{— ˘ — ˘ ˘ — || — ˘ ˘ — ˘ ≡}$
 $\text{— ˘ — ˘ ˘ — || — ˘ ˘ — ˘ ≡}$

pripjev — ˘ — ˘ ˘ — ˘

otpjev — ˘ — ˘ ˘ — ˘ ≡

U središtu pjesme stoji izvor. Prve dvije strofe govore o žrtvi koja će se prinijeti izvoru, i tu se pojavljuje jarić. Na početku se slika izvor, onda jarić i njegova teška sudbina, i napokon se napetost smiruje i jarić se s izvorom spaja u slici krvave vode. Treća strofa pokazuje blagodatni što ih daje izvor. Četvrta strofa obećava izvoru besmrtnost u poeziji i daje nam njegovu punu sliku: cer, stijena i voda.

Pjesma je poezija slika: bistra i prozirna voda, izlivanje vina, sipanje cvijeća i, napokon, jarić, njegova životnost, njegova tek probuđena muškost, pa njegova smrt, krv, crvena i vruća, pomiješana s hladnom i bistrom vodom izvora.

Stih 1–8: Himnički zaziv i obećanje žrtve. Prva strofa daje temu i situaciju. Slikovito se opisuje žrtvovanje mlada jarića, pred kojim je bio sav život, no uzalud: njega će prinijeti na žrtvu. – *Banduzija:* prirodni izvor koji je proslavio Horacije, čiji je točna lokacija nepoznata. Po mišljenju jednih treba ga tražiti u dolini Digencije, nedaleko od pjesnikova imanja u Sabinskim brdima, po mišljenju drugih – u okolici Venuzije, mjesta gdje se rodio Horacije. Izvor na svom imanju spominje Horacije i u *epist.* I, 16, 12 i d., ali tamo mu ne navodi ime. No pjesnik je mogao prenijeti to ime i bilo na koji izvor koji se nalazio u blizini njegove sabinske vile; *sutra:* 13. listopada slave se Fontinalije, slava na čast nimfama vrela. Smirenoj i kristalnoj temi *izvor* suprotstavlja se pun života *jarić*. U pjesmi se slika jarić: njegova muškost koja se tek budi (*kom probijaju rošćići prvi, ljubav i boj njemu namjenjujuć*). Uočavamo suprotnost: izvor — jarić. *Bit će ti jarić* = dobit ćeš jarića: već znamo da će jarić biti žrtvovan; *zalud:* ta strašna riječ dominira čitavom drugom strofom. Riječ *zalud* daje puno značenje jarićevoj sudbini koja je naviještena već riječju *bit će ti*; *jer ledeni tok on će obojit tvoj svojom crvenom krvi* – potok je hladan a krv crvena. Suprotnost: hladna i prozirna voda — vruća i crvena krv; *stada nestašna odvjetak:* naknadna karakterizacija jarića. Sada i riječ *izvor* iz prvoga stiha dobiva nov, izrazito sakralan karakter: pjesnik se direktno obraća samom izvoru i njemu žrtvuje. Dakle, pjesnik njeguje kult nimfa. Pojasnimo i drugi

stih: *slatka dostojan baš vina i cvijeća*. Naime, izlivanje vina i sipanje cvijeća bio je sakralan čin, žrtva božanskoj sili. Sve nas to prenosi u sferu ritualnoga. K tome dodajmo da će izvoru biti žrtvovan i jarić i odmah se dočarava atmosfera svetkovine *Fontinalia*, kada se žrtvovalo izvorima. *Stada nestašna odvjetak* time dobiva punije značenje. Upravo stado najviše duguje izvoru pa mu se gospodar odužuje mladim odvjatkom.

Stih 9–16: Slijede tri blagodatni izvora: 1) njemu ne može naškoditi žega koja dolazi s pasjim danima krajem srpnja, 2) on pruža hladovinu umornim volovima i stadima, 3) on će biti isto tako slavan kao izvori Hipokrena na Helikonu, Kastalija na Parnasu kod Delfa, Pirena u Korintu i Aretuza na otoku Ortigiji kod Sirakuze, zahvaljujući tome što ga je Horacije proslavio pjesmom; *pasji dani*: dani najveće žege, obično posljednji dani mjeseca srpnja; *ti ugodan pružaš hlad...*: najveća je blagodat izvora: on napaja krupnu i sitnu stoku; zato mu i treba izljevati vino, sipati cvijeće i klati jariće; *u slavne izvore*: izvor Banduzija ući će u red slavni i opjevanih izvora; *skaču vode tvoje žuborljive* – onomatopeja.¹

Spomenik izvoru Banduziji

¹ U originalu: *Loquaces lymphae desiliunt tuae*. Usp. također kod Horacija: *Lympha fugax trepidare rivo* (carm. II, 3, 12) i: *Levis crepante lymphae desilit pede* (epod. 16, 48).

